

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ**

**ФЕМІНІЗМ ЯК ЖИТТЄВА ПОЗИЦІЯ ОСОБИСТОСТІ І
ПРАГНЕННЯ ДО САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка 4 курсу 07-431 групи

Спеціальності 053 Психологія

Освітньо-професійної програми «Психологія»

Спеціалізація: соціальна психологія

Ілона ТЕЛЕНГА

Керівник: к.психол.н., доцент Світлана

БАБАТІНА

Рецензент: к.психол.н., доцент Іван КРУПНИК

Херсон – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1.....	5
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕМІНІЗМУ.....	5
1.1 Поняття фемінізму.....	5
1.2 Розвиток ставлення до фемінізму у суспільстві.....	11
1.3 Психологічні основи фемінізму.....	17
1.4 Фемінізм як прагнення до самоактуалізації.....	19
РОЗДІЛ 2.....	21
ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ ТА ФЕМІНІЗМУ.....	21
2.1 Обґрунтування методів емпіричного дослідження.....	21
2.2. Характеристика вибірки.....	24
2.3. Аналіз та інтерпретація результатів дослідження.....	33
ВИСНОВКИ.....	38
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	39

ВСТУП

Актуальність дослідження. Останнім часом гендерні дослідження відіграють значну роль у різноманітних галузях гуманітарного знання. Їх стрімкий розвиток відображає ті трансформаційні процеси, що відбуваються в сучасній науці й освіті, які зміщують акцент з абстрактного розуміння людини (як поза статевої істоти) до ставлення до неї як цінності, будь то представник чоловічої чи то жіночої статі. Відбувається поширення й засвоєння тих способів проблематизації дійсності, які сформувалися в західному гуманітарному знанні, тож вивчення генезису нового дослідницького проекту не можливе без дослідження його витоків. Виникнення гендерних досліджень спеціалісти пов'язують із розвитком феміністського руху в західних країнах, який має багаторічну традицію і пройшов декілька етапів: від боротьби за політичні права жінок до організації жіночих досліджень у академічній науці. Ідеологія жіночого руху мала критичний характер і була спрямована на теоретичне осмислення становища людей у суспільстві, зокрема жінок, в існуючих соціально-економічних умовах, тож породжувала ідеї, націлені на захист прав жінок, надання їм рівних прав із чоловіками спочатку в праці й освіті, а згодом і в громадянських правах, і, в першу чергу, наданні їм права голосу.

Фемінізм - теорія рівності двох статей, яка творить ідейну основу організованого руху жінок. Змістом феміністичних думок є судження, що жінка зазнає дискримінації, передусім через приналежність до своєї статі.

Актуальність теми вивчення впливу фемінізму на соціум полягає в тому, що фемінізм здійснив визначний вплив на суспільство за часи свого існування, кожного дня сучасне покоління стикається з проявами фемінізму.

У своїх працях проблеми фемінізму розглядали: Д. Емдін, Ш. Банч, Н. Шведова, Г. А. Брандт, А. Ландер, Л. Тіррел, Т. А. Ладикіна, А. А. Костікова, Л. Ерохіна, О. А. Доманов, Н. Л. Пушкарьова, С. Сененко, О. Кісь, В. Гайденко, П. Залевський, С. Павличко.

Об'єкт дослідження — фемінізм як життєва позиція особистості.

Предмет дослідження — фемінізм як життєва позиція і прагнення до самоактуалізації.

Метою роботи є теоретичний аналіз наукової роботи та емпіричному дослідженні фемінізму як життєвої позиції і прагнення до самоактуалізації.

Завдання:

1. Розглянути поняття фемінізму.
2. З'ясувати особливості розвитку фемінізму у сучасному суспільстві.
3. Провести емпіричне дослідження на різних вікових групах.
4. Проаналізувати отримані результати.

Методи дослідження: аналіз наукової літератури, описовий, історико-типологічний, порівняльний, синтез, узагальнення, методи математично – статистичного аналізу: програму статистичного аналізу SPSS.

Практичне значення. Наше дослідження допоможе психологам у консультуванні та корекції. А також буде корисним для роботи у заходах психопрофілактики.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до них, списку використаних джерел, що нараховує 38 найменувань та висновку. Загальна кількість роботи викладена на 42 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕМІНІЗМУ

1.1 Поняття фемінізму

Фемінізм як структурована доктрина почала свій розвиток у XVIII ст. Можна виокремити декілька основних версій терміна «фемінізм». Дослідники першої (Ж. Фресс, К. Оффен, К. Форе) приписують запровадження терміна «фемінізм» з ім'ям французького літератора Александра Дюма-сина, який запозичив цю лексему з медичного вокабуляру. Адепти другої версії (Дж. Рендалл, Дж. Ебрей, Т. Мід, М. Візнер) пов'язують авторство даного терміна соціалісту - утопісту Ш. Фур'є, який, іменуючи феміністами прибічників ідеї жіночого рівноправ'я, наполягав на тому, що «розширення прав жінок є головним мірилом суспільного прогресу» [8, с. 29]. Згідно з третьою версією, конструювання терміна «фемінізм» належить, як зазначає Т.А. Рубанцова, теоретикові утопічного соціалізму Р. Оуену [26].

Основною позицією доктрини фемінізму від початку її розвитку вбачалась ідея рівноправ'я протилежних статей у соціально- політичному та культурному житті. З поступом західноєвропейської цивілізації семантичне поле поняття «фемінізм» набуло значного розширення, за підрахунками Л. Таттл у світі нараховується понад 300 тлумачень даного терміна [38].

У сучасному науковому дискурсі поняття «фемінізм» вживається в трьох основних значеннях. По-перше, фемінізмом називають «різноманітні форми жіночого опору чоловічій тиранії, які спостерігаються в будь-якій культурі та у всі періоди історії» [11, с. 52]. По-друге, під фемінізмом розуміють «конструювання соціально-економічних і політичних обов'язків з метою викореніння домінування, заснованого на розподілі людей за статтю» [12, с. 26]. По- третє, фемінізмом номінують «політику, спрямовану на зміну існуючого владного дискурсу». Цікаво, що відомий французький теоретик

структурного психоаналізу Ж. Лакан метафорично визначив фемінізм як нескінченний «рух бажання», зафіксувавши таким чином динамічно-рухливу природу самого феномену.

Оскільки саме поняття фемінізму набуває дедалі нових конотацій, а феміністичний дискурс постійно розширює коло своєї проблематики, то цілком природно, що остаточна категоріальна самоідентифікація фемінізму ще не здійснена. Деякі впливові дослідники (З. Айзенстайн, Р. Роббінс) вважають виправданим вживання слова «фемінізм» у множині, виокремлюючи, наприклад, «західні білі фемінізми», «фемінізми третього світу», «постсоціалістичні фемінізми Східної Європи» [3, с. 10]. Як зазначає Р. Роббінс, «форма множини «фемінізми» є політичною, тому що вона руйнує поняття, згідно з яким «фемінізм» є єдиною категорією з чіткими кордонами, встановленими в окремому семантичному просторі» [12, с. 43].

Дискусійним залишається й питання стосовно часу виникнення фемінізму, а системно-узагальнювальної праці, присвяченої цій проблематиці, ще немає. Думається, що при вирішенні цього питання важливо, насамперед, розмежовувати три базові значення поняття: фемінізм як умонастрій, фемінізм як ідеологічний рух, фемінізм як аналітичний підхід.

Фемінізм як ідеологічний рух народжується в країнах Західної Європи у Середні віки (XIII-XIV ст.), що зумовлено початком активної діяльності жінок у традиційно чоловічих сферах життя. Згадаймо, приміром, французенку Маргариту Порет (між 1250 і 1260-1310), з-під пера якої з'явився трактат «Свічадо простих душ» (1310), що був визнаний єретичним, англійку Юліану Нориджську (1342-1416) - авторку однієї з перших англійських богословських книг - «Одкровення Божественної Любові» (1370), її сучасницю і співвітчизницю Марджері Кемп (1373-1438), яка написала першу англійську автобіографію. У добу Відродження, яку дослідники вважають часом формування феміністичної свідомості (М. Кінг, Дж. Келлі та ін.), жінки починають відігравати в суспільстві все значнішу роль і про це нам свідчить поетична спадщина Христини Пізанської

(1364/1365-1430), Вероніки Гамбари (1485-1550), Вікторії Колони (1490/1492-1547), Стампарі Гаспарі (1523-1554), Мері Сідні (1561-1621), літературна і громадська діяльність Ізотти Ногароли (1418-1466), Лукреції Торнабуоні (1425-1482), Лаури Черети (1469- 1499), Маргарити Наваррської (1492-1549). Деякі ренесансні жінки прославилися на суто чоловічому поприщі: Жанна Д'Арк та Іполита Фіораменті були відомими воєначальниками, Жанна Арагонська, Жанна Неаполітанська, Ізабелла Десте, Катерина Медичі, Єлизавета Англійська, Ізабелла Католицька - могутніми державними правительками.

Із середини XVII ст. фемінізм як рух набуває особливої потужності. Англійські жінки, приміром, пишуть петиції в англійський парламент, вимагаючи права на свободу слова та зборів, беруть активну участь у релігійних рухах, націлених на реформування патріархальної сім'ї, створюють благодійні комітети [19, с. 70]. Наприкінці XVIII ст. побачили світ трактати, які заклали підвалини феміністичної доктрини рівноправ'я - «Декларація прав жінки й громадянки» О. де Гуж (1791), «Виправдання прав жінок» М. Воллстоункрафт (1792) та «Про покращення громадських прав жінок» Т. Гіппеля (1792). Ідеї фемінізму лунали і зі сторінок літературних творів («Дельфіна» (1802) та «Коріна» (1807) Ж. де Сталь, «Індіана» (1832) та «Валентина» (1832) Ж. Санд) та епістолярію («Листи про рівність статей та положення жінок» (1838) С. Грімке).

Починаючи з XIX ст., фемінізм як ідеологічний рух проходить три етапи розвитку. Перший (XIX - перша половина XX ст.) - пов'язують із діяльністю суфражисток, які вимагали однакових виборчих прав для представників різних статей, їхньої рівності як у юридичному (у правах власності, розлучення), так і в соціальному аспектах (у правах на повноцінну освіту та професію). Саме в цей час проблема статевої рівності перетворюється на об'єкт жвавого обговорення в суспільстві, входить до поля філософських, політичних та ідеологічних публічних дискусій, що, зрештою, створює певні епістемологічні засади для подальшого теоретичного

обґрунтування ідеї рівноправ'я чоловіків і жінок у різних сферах соціального буття.

На початку ХХ ст. помітно зростає кількість жінок-літераторів, і в їхніх творах усе частіше розглядаються раніше табуйовані теми (приміром, жіноча сексуальність), розширюється функціональний діапазон жіночих образів. Серед таких авторок слід згадати Лу Саломе (1861-1937), Любов Яновську (1861-1933), Етель Ліліан Войнич (1864-1960), Уляну Кравченко (1867-1947), Зінаїду Гіппіус (1869-1945), Софію Федорченко (1880-1959), Вірджинію Вульф (1882-1941), Ніну Петровську (1884-1928), Анну Мар (1887- 1917), Наталену Королеву (1888-1966), Анну Ахматову (1889-1966), Зінаїду Тулуб (1890- 1964), Марину Цветаєву (1892-1941), Дороті Паркер (1893-1967) та ін.

Другий етап розвитку фемінізму припадає на 60-70-ті рр. ХХ ст., що позначені активізацією найрізноманітніших жіночих рухів, а також диференціацією загального феміністичного дискурсу на течії. Кожна із цих течій чітко декларувала коло своїх преференцій і культивувала власні пріоритети. Так, феміністки соціалістичної та марксистської течій (Дж. Мітчел, Е. Оуклі, Е. Джаггар, Г. Гартман, Г. Гартсок, З. Айзенстайн, Л. Гордон) пропонували «концепцію культурного поділу праці», а головною метою проголосили «зміну соціально-економічної площини суспільного буття» [16, с. 17]. Адепти ліберально- демократичної течії (Б. Фрідан, Г. Стайнем, Б. Абцуг) наполягали на негайному здійсненні низки правових та соціально-економічних реформ [26, с. 38]. Представниці радикального фемінізму (К. Міллетт, М. Доїлі, К. Дельфі, Е. Голдман, С. Файєрстоун) наголошували на потребі заміни патріархальної системи суспільних відносин на «феміноцентричну» [16, с. 18]. В середині 70-х рр. ХХ ст. ця течія розкололася на декілька сегментів, зокрема, на так званий «марксистський фемінізм», «лесбійський фемінізм», «чорний фемінізм» тощо.

Третій етап розвитку феміністичного руху, що розпочався у 1980-х рр., характеризується багатоголоссям, основною причиною якого є перманентне

розширення карти феміністичних течій. Так, крім згаданих течій, які сформувались ще під час «другої хвилі фемінізму», сьогодні функціонують також і анархо-фемінізм, і вуманізм, і індивідуалістський фемінізм, і матеріальний фемінізм, і багатокультурний фемінізм, і поп-фемінізм, і трансфемінізм, і фемінізм амазонок, і фемінізм країн третього світу, і екофемінізм тощо.

Саме в цей період остаточно формується фемінізм як аналітичний підхід, що спрямований на «переоцінку класичного канону «великих літературних текстів» з погляду жіночого авторства й жіночого читання» [12, с. 195-196]. Н. Зборовська, окреслюючи сучасні тенденції феміністичної критики у вітчизняному літературознавстві, вбачає її мету в емансипаційній спрямованості на звільнення від панівного традиційно-патріархального погляду. «Аналіз, - зазначає вона, - має виявити суперечності між традиційно-патріархальним і феміністичним опануванням літератури, скомпрометувати різні стереотипи традиційної культури як культури ідеологічно маскуліної» [10, с. 16]. Феміністична критика сьогодні - не монолітне явище. К. Рутвен поділяє всіх феміністок на сім груп: «соціофеміністки», «семіофеміністки», «психофеміністки», «марксистські феміністки», «соціосеміопсихомарксистські феміністки», «лесбійські феміністки» і «чорні феміністки» [13, с. 19]. Натомість В. Лейч саму феміністичну критику класифікує на сім різновидів: «екзистенціалістську», «читацької реакції», «мовленневих актів», «деконструктивістську», «юнгіанську міфокритику», «антиколоніалістську», «третього світу» та «критику постструктуралістських антифеміністських феміністів» [4, с. 31].

В аналітичному дискурсі фемінізму Е. Грош виокремлює чотири типи текстів: жіноча література (увага акцентується на статі автора), жіноче читання (акцентується стать читача), жіноче письмо (центральне місце посідає стиль тексту) та жіноча автобіографія (в центрі уваги - зміст тексту) [12, с. 98].

З точки зору С. Галлахер, крім аналітичного підходу, структурованого гінокритикою, феміністичну орієнтацію мають також критика жіночих образів (*images-of-women criticism*), деконструктивістський фемінізм (*deconstructive feminism*) і феміністський соціальний конструкціонізм (*feminist social constructionism*) [10, с. 51].

Засновники критики жіночих образів, до яких належать С. де Бовуар, М. Еллманн, К. Міллетт та ін., висвітлюють роль жінок, зображених у творах, що написані чоловіками, кидаючи виклик вимушеному позиціонуванню жінки як девіантної («Іншої»).

Деконструктивістський фемінізм формується у працях Ю. Крістєвої, Л. Ірігарей та Г. Сіксу, які у своїх дослідженнях засновуються на теорії деконструктивізму (Ж. Дерріда). Французькі феміністки закликають до скасування тендерної ієрархії та руйнації бінарних опозицій (чоловіче / жіноче), запроваджуючи такі концепти, як розрізнення (*différence*) та «жіноче письмо» (*l'écriture féminine*). Останнє, на думку Г. Сіксу, є унікальним продуктом жіночих маніфестацій (чуттєвості, емоцій, афектів, тілесності), які повинні артикулюватись жінками. Дослідниця характеризує цей вид письма таким чином: «Жінки повинні писати крізь своє тіло. Вони мають винайти невразливу мову, що зруйнує розподіли, класи й риторику, правила й коди, вони повинні потопити, прорвати, вирватися з обмеженого дискурсу контролю, зокрема того, що висміює саму ідею вимовлення слова «мовчання»... Такою є сила жінки, що, змітаючи синтаксис, розрізає ту знамениту нитку (лише крихітну ниточку, кажуть вони), яка слугує чоловікам за сурогатну пуповину» [11, с.68]. Тож «жіноче письмо» характеризується відмовою від традиційної технології письма, а саме фрагментарністю, вільною грою значень, незавершеністю, відходженням за межі логіки, порушенням нормативних синтаксичних структур і граматичної послідовності.

Прибічники феміністського соціального конструкціонізму - Г. Грін і К. Кан - зосереджуються на історичних та соціокультурних чинниках, які дають

змогу розкодовувати комплекс текстових значень і з'ясовувати, яким чином зафіксовані в тексті ідеї імплантуються в суспільну свідомість [11, с. 5].

Усі феміністичні підходи об'єднує спільна мета - децентрація традиційних ідеологічних стратегій та зміна функціонального статусу жінки (з об'єкта вона перетворюється на суб'єкт історії й культури). Основним імперативом феміністичної критики виступає формування дискурсу присутності жінки в інтелектуально-духовному житті соціуму та надання значущості маргіналізованим жіночим цінностям шляхом усунення тоталітарно нав'язаного фалологоцентричного погляду на культуру.

Здобутки феміністичного руху та феміністичної критики активно асимілювалися культурними практиками, що призвело до виникнення наприкінці 1960-х рр. у межах науково-освітньої парадигми гуманітаристики такого міждисциплінарного явища, як «жіночі студії» (women's studies), а згодом - у 1980-х рр. - і тендерних студій.

До сфери уваги гендеристики входять не тільки питання, пов'язані із жіночою ідентичністю та призначенням жінки, що є предметом аналізу в жіночих студіях, а й дослідження різноманітних схем відносин чоловіків та жінок як на макрорівні (рівні суспільства), так і на мікрорівні (рівні приватного життя однієї окремої людини) [9, с. 12].

Введення гендерних аспектів до соціальної, правової, економічної, політичної сфер, а, відповідно, і до парадигми сучасних гуманітарних дисциплін, є однією з важливих передумов для переосмислення усталених соціальних конструктів та формування нових засад культурної ідентичності в інтелектуально-духовному просторі цивілізації.

1.2. Розвиток ставлення до фемінізму у суспільстві

З початку розвитку фемінізму у XIX ст. представниці цього руху почали пояснювати проблеми приватного, особистого життя як суспільні, політичні проблеми і вирішувати їх засобами політичної боротьби. Саме тому

фемінізм, порівняно з іншими політичними ідеологіями та доктринами, має найбільший вплив на ліквідацію різниці між публічною та приватною сферою. Також, додатковою властивістю фемінізму є положення, щодо якого зміни становища, яке є не прийнятним для жінок, можуть бути змінені лише внаслідок свідомої, спільної діяльності жінок.

Фемінізм «першої хвилі»

У розвиткові фемінізму ХХ ст. можна виокремити такі етапи: перший це продовження «фемінізму першої хвилі», який утворився ще у ХІХ ст. і тривав до двадцятих років ХХ ст., з 60-х років ХХ ст. починається - «фемінізм другої хвилі», або неофемінізм. Досить багато вчених вважають, що з середини 90-х років бере початок інший етап - «фемінізм третьої хвилі». Перший етап відзначається перш за все боротьбою за надання жінкам виборчих прав на ряду з чоловіками, тому отримав назву суфражистський рух (від англ. *suffrage* - право голосу), що набув значного поширення у США та Великій Британії. Суспільно-політична унія жінок (*Woman's Social and Political Union - WSPU*), яка була створена у 1903 р. у Манчестері (Англія) є своєрідним символом цього руху. Головним гаслом організації було: «Дії, а не слова!», а символами виступали три кольори: рожевий, зелений і білий. До неї належали тільки жінки. «У 1905 р. парламент Британії відмовився надати жінкам виборчі права, з 1906 р. об'єднання почало застосувати радикальні дії. У 1906 р. WSPU організувало найбільшу у Великій Британії маніфестацію жінок, у якій взяли участь 500 000 осіб» [25, с. 344]. Основою протестних дій були: бійки з поліцією, маніфестації, голодування, спроби підпалити Вестмінстерське абатство, прив'язування себе до статуй, нищення творів мистецтва. Це змусило Ліберальну партію, яка була правлячою у той час, прийняти «Акт kota та миші» (англ. *The Cat and Mouse Act; 1913*), згідно якого можна було примусово годувати і відправляти заарештованих голодувальниць до дому з правом повторного арешту, коли їхнє здоров'я поліпшиться. Цей акт та дії поліції зумовили ріст суспільної підтримки суфражисток і пришвидшили падіння рівня підтримки Партії лібералів

(Бертран Рассел покинув партію на знак протесту). «У 1917 р. WSPU розпустили і на її основі у 1918 р. створили Жіночу партію, яка розпалася у 1919 р.» [25, с. 344]. Вирішальним впливом на отримання суфражистками суспільної підтримки стало масове залучення жінок до праці під час Першої світової війни. Британський парламент надав право голосу у 1918 р. жінкам яким виповнилось 30 років, які володіли власними будинками, вели домашнє господарство і отримували дохід не менше 6 фунтів; одруженим жінкам та випускницям вищих британських навчальних закладів. Однакове з чоловіками виборче право жінки отримали лише у 1928 р., а у США на підставі 19 поправки до Конституції у 1920 р. Вперше жінки отримали рівне з чоловіками виборче право у Новій Зеландії у 1893 р.(це було лише право брати участь у виборах - обирати), потім у Австралії у 1902 р. жінки отримали одночасно право обирати та бути обраними, в Європі першою країною, яка надала жінкам виборчі права, була Фінляндія (1906 р.) [19, с. 76].

У межах фемінізму першої хвилі окреслимо два провідних напрями: ліберальний і соціалістичний. Побажання однакових з чоловіками виборчих прав відповідала сутності лібералізму. У контексті лібералізму визначалися й інші вимоги феміністок: рівність з чоловіками у правах щодо отримання освіти, особливо вищої освіти, рівні права в питаннях розлучень і успадкування дітей, надання заміжнім жінкам права на власне майно, права на працю, тощо. В основу ліберального напрямку фемінізму фактично покладена ліберальна концепція індивідуалізму. Соціалістичний напрям фемінізму представляли Август Бебель (1840-1913), Клара Цеткін (1857-1933), Олександра Коллонтай (1872-1952). А.Бебель - автор популярного твору «Жінка і соціалізм» (1883), яку було перекладено багатьма мовами. Він був переконаний, що без здобуття суспільної рівності статей людство не зможе досягти визволення. Здобуття рівності між жінками і чоловіками вбачав за обставин встановлення соціалізму та використання досягнень науки і техніки. К.Цеткін була лідером німецької соціал-демократії, одна з

засновниця Комуністичної партії Німеччини. Приймала активну участь у боротьбі німецьких жінок за рівні права з чоловіками, у рамках революційної діяльності.

Варто зазначити, що за часів «фемінізм першої хвилі» у США створився додатковий поділ на расовій основі. Саме тому, що перші американські суфражистки належали до заможних верств, або середнього класу і здебільшого були білими жінками. Проблеми, які вони підіймали, стосувались усіх жінок. До того ж, темношкірі американки додавали до вже сформульованих питань багато інших завдань, які стосувалися інших форм дискримінації. «Це зумовило формування та діяльність окремих структур для білих і темношкірих жінок. Особливо це стало помітним після надання у 1920 р. жінкам рівних з чоловіками виборчих прав, коли значна частка чорношкірих жінок і чоловіків і надалі були позбавлені цього права в цілому ряді штатів» [25, с. 344].

Великою спільною метою жінок з різних країн стала боротьба за отримання виборчих прав, що сприяло налагодженню співпраці між жіночими національними структурами: у 1904 р. було створено міжнародну організацію суфражисток - Міжнародний альянс жінок, а у 1910 - Всесвітню раду католицьких жіночих організацій. Вони вірили самі і переконували інших, що для ліквідації нерівності між чоловіками та жінками потрібне отримання рівних з чоловіками виборчих прав. Після прийняття на національних рівнях рішень про надання жінкам рівного з чоловіками виборчого права не відбулося подолання всієї сукупності інших нерівностей між статями. Усвідомлення цього спричинило відчутне падіння рівня жіночого руху в цілому світі.

Фемінізм «другої хвилі»

Відновлення фемінізму відбулося у 60-ті роки ХХ ст. Цей етап називають «другою хвилею фемінізму», або неофемінізмом. У працях досить часто можна натрапити на ще одне формулювання - сучасний фемінізм. «Фемінізм другої половини ХХ ст. мав різну «швидкість» формулювання та

реалізації концептуальних вимог. Якщо «перша хвиля» охоплювала лише традиційно високорозвинуті демократичні країни світу, то «друга хвиля» засвідчила, що феміністичні організації та ініціативи поширились вже в більшості країн у всіх регіонах світу» [25, с. 345]. Безперечно, у цих країнах протягом значного періоду відбувався лише процес формування феміністичної свідомості у частини жіноцтва та відповідного інституційного становлення. Водночас у розвинутих демократичних країнах, де існували традиції феміністичної діяльності та культури, простежувався подальший сутнісний розвиток положень фемінізму. До 60-х років змістовно фемінізм - це своєрідне поєднання окремих положень, ідей, цінностей, сформульованих у межах ліберального та соціалістичного фемінізмів. Концептуально в неофемінізмі прийнято виділяти такі головні питання: поділ на публічну та приватну сферу; патріархат; стать і гендер (культурна стать); рівність і відмінність.

У межах фемінізму «другої хвилі», особливо в США, де існує найбільш плюралістична мережа жіночих структур/організацій, можна виділити й інші лінії поділів між політично активними жінками та жіночими організаціями. Простежуються відчутні відмінності стосовно: чи діяти через/з допомогою уряду, чи лише опираючись на безпосередні акції протесту/тиску; чи співпрацювати з чоловіками з метою досягнення поставлених цілей, чи ні; чи можна жінкам-активісткам неофемінізму перебувати у гетеросексуальному зв'язку/зв'язках; чи жінки повинні боротися за особливі жіночі права, чи бути прихильниками засад формальної рівності. Достатньо контраверсійним питанням стало і ставлення до порнографії, яке призвело до дихотомії між противниками цього явища та прихильниками абсолютного трактування права на свободу слова. У країнах Близького Сходу та Африки, де поширене мусульманство, місцеві феміністки по-різному ставляться до носіння традиційного жіночого одягу (бурка і чадра), а також щодо питань трактування багатьох аспектів їхньої релігії. В багатьох країнах, що розвиваються, жінки та жіночі організації поділені стосовно: релігії,

етнічного та племінного походження, підтримки окремих суспільно-політичних лідерів та організацій, державної влади і опозиції, а також питань стратегії - концентрація на питаннях подолання проблем лише жіночої дискримінації, чи боротьба проти загальних/«універсальних» злиднів, пригнічення, які стосуються всіх без винятку [20, с. 87].

Завдяки фемінізмові «другої хвилі» для жінок у більшості країн стали доступні засоби контрацепції, набуло легалізації право жінок на аборт, стали відкриті двері до елітних освітніх закладів, змінився характер публічних розмов щодо значення жінок та їх місця у суспільстві.

Фемінізм «третьої хвилі»

З початку 90-х років триває фемінізм «третьої хвилі». Особливість цієї хвилі полягає у тому що вона не прийшла на заміну попередньому фемінізму, а існує паралельно з ним. Дослідники пояснюють появу напряму як критичну реакцію молодого покоління жінок на радикальний фемінізм. На цьому етапі не вказується ким жінка має бути, а робиться наголос ким вона може бути. Жінка спроможна обирати ким хоче бути за умови, що це буде її особистий, свідомий вибір. Метою фемінізму «третьої хвилі» є поєднання досвіду, що був нагромаджений організаціями кольорових феміністок, бісексуалками, лесбійками, білими феміністками, а також іншими спільнотами. Представники/ці цього напряму не акцентують увагу на засадах єдності, чи не суперечливості поглядів своїх прихильників [28, с. 21]. Представники/ці цього напряму можуть вимагати сімейної вірності, виступати за сексуальну свободу та боротися проти чи бути нейтральними щодо порнографії, або навіть і схвалювати. «Суперечливість і різномірність є своєрідною ознакою фемінізму «третьої хвилі». Досить часто цей напрям називають барвистим, але з певною перевагою рожевого кольору» [25, с. 349]. На думку представниць, гендеризація суспільного життя стала фактом і тому створення можливостей для вільної реалізації індивідуального розуміння жіночості є актуальним завданням. У рамках фемінізму «третьої хвилі» сформульовано такі цілі: «по-перше, боротьба з усіма можливими причинами, які

породжують суспільну несправедливість і не лише стосовно жінок; по-друге, розвиток освіти молодих жінок, щоб вони були вільними, щасливими та гордими зі своєї жіночості і не боялися реалізовувати обраних для себе цілей» [25, с. 349]. Феміністки «третьої хвилі» надають меншу увагу взаємовідносинам між чоловіками і жінками та питанням дискримінації жінок порівняно з представницями попередньої хвилі. Замість того вони акцентують свою увагу на питаннях диференціації сил та влади з метою « проведення такої трансформації, щоб кожна жінка мала змогу реалізувати свою жіночість у повній мірі незалежно де, в праці або в родині» [25, с.349].

1.3. Психологічні основи фемінізму

Існують дві протилежні думки дослідників-мислителів щодо руху фемінізму. Наприклад, фізик Стівен Хокінг, професор Анна Фаусто-Стерлінг, письменниця Сюзана Вайс, політолог Рікард Рібера Льоренс вважають, що фемінізм позитивний і прогресивний рух, що спрямований на досягнення соціальної справедливості, прогресу і комфортного співіснування чоловіків і жінок.

На противагу цьому, американський мікробіолог Алекс Березів, бізнесмен і політик В. Ю. Сурков, Патріарх Московський і всієї Русі Кирило вважають, що фемінізм не потрібен в сучасному суспільстві, так як справедливість у відносинах між чоловіками і жінками, за яку боролись феміністки, вже восторжествувала, і головне завдання жінок - збереження домашнього вогнища. До того ж комфорт розуміється як сукупність максимально сприятливих для суб'єкта умов зовнішнього і внутрішнього середовища, що містить у собі і психологічні фактори, які охоплюють зняття стресових факторів і створення почуття захищеності. У стані комфорту відзначається відсутність напруги психічних і фізіологічних функцій організму [5].

Якщо розглядати проблему фемінізму з точки зору його представників, то основні причини відсутності психологічного комфорту у жінок полягають в існуванні «системи придушення», яка стримує їх освіту, кар'єрний ріст, повноцінну і рівну участь у громадському житті, нав'язування жінкам набору певних соціальних ролей і обмежень, у яких вони повинні існувати. Ідеологія жіночності, що існувала протягом століть, розглядала жінку як рабиню свого тіла, хворобливу, нерозумну і нечисту, що ставило жінок в залежне від чоловіків положення [1]. Це, в свою чергу, впливало на самосвідомість і становище жінки, а також на сприйняття її іншими. Таким чином, мова, що використовується для опису жінки, уявлень про неї і її системи цінностей, впливала на самовизначення, економічне і соціальне оточення жінки [1, с. 23]. На основі цього, з часом, виникла система гендерних упереджень, що прирівнює чоловіка до культурного початку, а жінку - до природнього.

Джон Стюарт Мілль також дотримувався позиції того, що підпорядковане становище жінки є основною перешкодою на шляху до суспільного розвитку, і наполягав на тому, що встановлення рівноправності в усіх сферах соціальних, політичних і міжособистісних відносин необхідно в інтересах суспільства. Він стверджував, що вільна конкуренція і емансипація жінок сприятимуть самовизначення кожної окремої особистості в суспільстві і сприяти загальному інтелектуальному розвитку [22]. Олександра Коллонтай і Клара Цеткін також були спільні в тому, що жінкам слід розпоряджатися собою, не озираючись на установки патріархального суспільства [17].

Симона де Бовуар стверджувала, що жінкою не народжуються, а стають, заперечувала те, що в жінці не може бути закладено того ж потенціалу, здібностей і свободи волі, прагнення до саморозвитку та трансцендентності, що і в чоловіках. Придушення даних якостей призвело б до того, що жінка «Зламувалась» і не могла реалізуватись в якості особистості. У цьому і полягає внутрішньоособистісний конфлікт між жіночою здатністю ставати суб'єктом і нав'язуваної жінці суспільством роллю об'єкта влади іншою людиною. І саме в цьому Симона де Бовуар

бачить специфіку «жіночого спадку». Однак, на її думку, даний конфлікт поступово вирішується. Тенденція прагнути до свободи перемагає застарілі суспільні підвалини щодо жіночого буття, і саме існування феміністичного руху є цьому доказом [7].

Можна сказати, що на сьогоднішній момент прихильники фемінізму визначили своє завдання не тільки як боротьбу за рівноправність і свободу, дотримання особистісних прав і свобод жінок, але й відвертий супротив гендерним стереотипам, прагнучи до свободи від стереотипів і громадських приписів про те, у яких соціальних ролях і обмеженнях повинна існувати жінка: адже саме це, на їхню думку, призведе жінок до стану психологічного комфорту в суспільстві.

1.4. Фемінізм як прагнення до самоактуалізації

Російський вчений, Б. Мартинов у роботі «Самоактуалізація людини: оновлене розуміння в умовах, що змінюються» [21] досліджує соціокультурні зміни цілей і способів самоактуалізації людини в сучасному суспільстві. Спираючись на роботи інших російських вчених В. Аршинова, П. Гленсдорфа, К. Делокарова, Е. Режабека та ін., «автор робить висновок про те, що людина – це динамічна система, що розвивається, яка прагне до самоактуалізації і прояву своїх потенційних можливостей і здібностей у процесі спілкування та діяльності. У даному контексті самоактуалізація виступає в якості системоутворюючого фактора життєдіяльності людини і є основою його соціального інтересу та активності. На думку автора, основний мотив самоактуалізації – це потреба в самоствердженні» [28, с. 177].

А. Адлер вважав прагнення до досконалості основною тенденцією розвитку особистості людини [2]. Психологічне зростання особистості (самоактуалізацію) він визначав як конструктивне прагнення до досконалості, рух від центрованості на собі й цілей особистісної вищості до

завдань конструктивного опанування середовища та завдань соціально корисного розвитку [2].

К. Роджерс вважав, що людина постійно розвивається (знову-таки на протигагу Фройдю, який вважав найбільш істотні компоненти особистості постійними), її метою є самоактуалізація, вона постійно відчуває потребу в повазі, позитивній оцінці і прийнятті з боку інших людей.

А. Маслоу вважав, що самоактуалізація – визнання права кожної людини бути собою, плекати свою унікальність, неповторність, не підлаштовуватися, чинити опір тиску середовища, обмеженню ним права на свободу вибору, рішень і права відповідальності за цей вибір. Все це виявилось співзвучним феміністським ідеям.

Висновки до першого розділу. Фемінізм як ідеологія рівноправ'я має довгу історію. З практики соціально-політичного руху за рівноправ'я жінок фемінізм переріс у явище загальнокультурного масштабу з філософською концепцією, що базується на гендерній методологічній підставі. Згідно філософії фемінізму, не стать, а гендер обумовлює психологічні якості, здібності, види діяльності, професії чоловіків та жінок через систему виховання, правові та етичні норми, традиції.

Слід сказати, що, завдяки активному феміністичному руху, жінки змогли подолати різні форми суспільної дискримінації, що в подальшому сприяло створенню умов реалізації ними свого творчого потенціалу.

РОЗДІЛ 2

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ ТА ФЕМІНІЗМУ

2.1 Обґрунтування методів емпіричного дослідження

У даному дослідженні ми використовували такі методики як:

- 1) Опитувальник Сандри Бем;
- 2) Тест САМОАЛ;
- 3) Методика Елерса до уникнення невдач.

Опитувальник Сандри Бем дозволяє нам дослідити риси, які притаманні людині – фемінність, маскулітність, андрогінність.

Опитувальник САМОАЛ дозволяє нам дослідити рівень самоактуалізації особистості.

Методика Елерса до уникнення невдач дозволяє нам дослідити чим керуються досліджувані при виконанні своїх справ, тобто чи мотивовані вони на успіх, або на уникнення невдач.

1) 1) Опитувальник Сандри Бем. Кожна людина є володарем безлічі психологічних рис характеру. Деякі риси є як би «безстатевими», універсальними, а деякі риси традиційно пов'язуються з типово чоловічий або типово жіночою психологією. Деякі типові чоловічі або жіночі риси мають свої еволюційно-генетичні і фізіологічні підстави, передумови. Наприклад, рівень агресивності і домітантності (що розглядаються як типово чоловічі риси), як виявилось, корелює з рівнем концентрації у індивідів чоловічих статевих гормонів - андрогенів. Інші риси формуються в процесі соціалізації, виховання і розвитку особистості. Не випадково ж існують соціальні стереотипи маскулітності і фемінності. Хоча справа переважно йде все-таки так, що придбання тих чи інших типово чоловічі чи типово жіночих психологічних рис відбувається в результаті спільного впливу обох груп

факторів - біологічного і соціального порядку. У цьому контексті психологічна стаття радикально відрізняється від статі біологічного.

2) Рівень самоактуалізації особистості (Тест САТ, Опросник САМОАЛ)

Даний підхід використовував Абрахам Маслоу у своїй теорії самоактуалізації, яка описує найбільш повну реалізацію талантів, здібностей і можливостей людини в суспільстві – на роботі, в колі сім'ї і друзів, досліджує особливості життя, діяльності і спілкування духовно здорових, творчих і щасливих людей, досліджує “людей, які відчують, що їх люблять, і вони здатні любити, почувають себе захищеними і здатними захищати, відчують повагу з боку оточуючих і поважають себе та інших” (А. Маслоу). Таких людей і вивчав Абрахам Маслоу, намагаючись намітити граничні можливості людського розвитку. До останніх особливо важливо прагнути в дисгармонійному, нестійкому суспільстві, де масштаб особистості визначається її здатністю подолати несприятливі умови навколишнього життя.

Знаючи рівень свого прагнення до самоактуалізації, особистість завжди може більш чітко визначити стратегію життєвого шляху і оцінити успіхи, міра яких, як вважає Абрахам Маслоу, не стільки відстань до фінішу, скільки проміжок, який пройдений від моменту старту. однак ці потреби в самоактуалізації задовольняються лише за умов задоволення інших потреб і, передусім, фізіологічних. Ієрархію потреб, згідно з Маслоу, складають:

- 1) фізіологічні потреби – нижчі, керовані органами тіла, такі потреби, як дихання, харчові, сексуальні, відпочинок;
- 2) потреба в безпеці – прагнення матеріальної надійності, здоров'я, забезпеченості в старості, життєвої стабільності;
- 3) потреба у любові, прийнятті, включеності у групу;
- 4) потреба в повазі і самоповазі;
- 5) потреба в самоактуалізації – в розвитку особистості, реалізації здібностей та талантів, в осмисленні свого призначення в світі.

Якщо людина прагне зрозуміти сенс свого життя, максимально повно реалізувати себе, свої здібності, вона поступово переходить на вищий щабель свого саморозвитку.

Особистості, що самоактуалізується, властивий ряд особливостей:

- 1) повне прийняття реальності та комфортне ставлення до неї (не ховатися від життя, а знати та розуміти його);
- 2) прийняття інших і себе (“я роблю своє, ти робиш своє. Я в цьому світі не для того, щоб відповідати твоїм очікуванням. І ти в цьому світі не для того, щоб відповідати моїм очікуванням. Я поважаю та приймаю тебе таким, який ти є”);
- 3) професійна захопленість улюбленою справою, орієнтація на задачу, на справу;
- 4) автономність, незалежність від соціального середовища, самостійність суджень;
- 5) здатність до розуміння інших людей, увага, доброзичливість до людей;
- 6) постійна новизна, свіжість оцінок, відкритість досвіду;
- 7) розрізнення мети та засобів, зла та добра (“Не будь-який засіб є добрим для досягнення мети”);
- 8) спонтанність, природність поведінки;
- 9) гумор;
- 10) саморозвиток, прояв здібностей, потенційних можливостей, творчість у всіх сферах життя;
- 11) готовність до вирішення нових проблем, до усвідомлення проблем, свого досвіду, розуміння своїх можливостей.

Граничні значення параметрів:

1. Діапазон 40-45 Т-балів – низька самоактуалізація особистості.
2. Діапазон 46-55 Т-балів становить психічну і статистичну норму.
3. Діапазон 56-70 Т-балів - реальна самоактуалізація особистості.

4. Діапазон 71-80 Т-балів намір випробовуваних виглядати в найбільш сприятливому світлі.

5. Діапазон 80 Т-балів і більше - свідчить про намір випробовуваних виглядати в найбільш сприятливому світлі.

3) Методика діагностики особистості на мотивацію до уникнення невдач Т. Елерса

Особистісний опитувальник. Призначений для діагностики, виділеної Хекхаузеном, мотиваційної спрямованості особистості на уникнення невдач.

Додатковий матеріал являє собою список слів з 30 рядків, по 3 слова в кожному рядку. У кожному рядку випробовуваному необхідно вибрати тільки одне з трьох слів, яке найбільш точно його характеризує.

Тест відноситься до моношкальних методик. Ступінь вираженості мотивації до успіху оцінюється кількістю балів, що збігаються з ключем.

2.2. Характеристика вибірки

В опитуванні взяли участь жінки віком від 20 – 50 років, мешканки міста Херсон. Загальна кількість вибірки склала 60 досліджуваних.

Такий розподіл випробовуваних на три підгрупи дозволив нам робити висновки щодо варіабельності результатів опитування серед 3 підгруп. Зведені дані за результатами опитування за методикою Бем наведені в таблиці 2.1. Так, за результатами опитування, ми отримали наступні результати:

- 1 підгрупа – андрогінний тип
- 2 і 3 підгрупа – фемінний. Жодна з підгруп не має схильності до маскулінного або недиференційованого типу.

Таблиця 2.1

Зіставлені дані за результатами опитування за методикою С. Бем

Підгрупа	Маскулінний	Фемінний	Андрогінний	Недиференційований
----------	-------------	----------	-------------	--------------------

1			+	
2		+		
3		+		

За методикою Сандри Бем ми закодували результати наступним чином:

1. Андроґінність
2. Маскулінність
3. Фемінність
4. Недіференційована

Таблиця 2.2

Зведені дані за опитувальником С. Бем серед 60 випробуваних

№ випробуваного	Загальний бал
1.	0,05
2.	0,25
3.	-1,75
4.	-1
5.	0
6.	+1,35
7.	-1,85
8.	+1,35
9.	+1,5
10.	0
11.	0
12.	+1,5
13.	+1
14.	0
15.	+1
16.	0,5
17.	+1

18.	+1
19.	+1,5
20.	0
21.	-2
22.	+2,05
23.	-1,056
24.	+2,045
25.	+1,5
26.	+1,25
27.	+1,55
28.	+2,025
29.	+2,025
30.	+1,025
31.	+2
32.	+2,07
33.	+2,01
34.	-2
35.	+2,02
36.	+1,3
37.	-1,6
38.	+1,9
39.	+0,25
40.	-1,4
41.	-2
42.	+2,05
43.	-1,056
44.	+2,045
45.	+1,5
46.	+1,25

47.	+1,55
48.	+2,085
49.	+2,25
50.	+1,025
51.	+2
52.	+2,07
53.	+2,01
54.	-2
55.	+2,02
56.	+1,3
57.	-3,6
58.	+1,9
59.	+0,25
60.	-1

У таблиці 2.2 наведено результати опитування серед 60 досліджуваних за методикою Бем. Даний опитувальник дозволяє нам бачити результати для кожного окремого випробуваного і їх варіабельність в залежності від віку.

У таблиці 2.3 наведені результати опитування за методикою Бем у вигляді таблиці. З показників таблиці видно що мінімальний показник за опитувальником становить - 3,60, максимальний показник становить 2,25.

Таблиця 2.3

Показники максимуму та мінімуму для 60 випробуваних за методикою С. Бем

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Спрямованість	60	-3,60	2,25	,6669	1,45362
Valid N (listwise)	60				

Графічні дані за даною методикою представлені в рис.2.1.

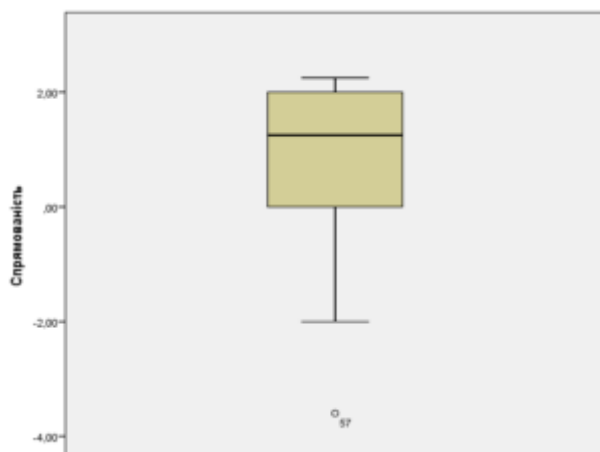

Рис. 2.1. Показники максимуму та мінімуму для 60 випробуваних за методикою С. Бем

Згідно даної діаграми у програмі математичної статистики spss «ящик з вусами» ми бачимо, що мінімальний показник відповідає -2,0, максимальний показник відповідає 2,0. Середній показник відповідає приблизно 1,75. Нетиповий показник відповідає приблизно -3,6. Також ми бачимо, що нетиповий показник приведений для випробуваного номер 57.

За методикою Абрахама Маслоу: в опитуванні брали участь 60 випробуваних.

Таблиця 2.4

Зведені дані за опитувальником А. Маслоу серед 60 випробуваних

№ випробуваного	Загальний бал
1.	53,7
2.	45,0
3.	47,9
4.	59,3
5.	52,5
6.	50,0
7.	43,2
8.	49,7

9.	60,0
10.	54,0
11.	55,6
12.	59,3
13.	52,5
14.	59,1
15.	57,0
16.	51,2
17.	44,1
18.	60,0
19.	54,0
20.	55,6
21.	45,8
22.	81,0
23.	63,1
24.	68,4
25.	50,5
26.	56,9
27.	64,3
28.	72,4
29.	45,8
30.	81,0
31.	63,1
32.	68,4
33.	69,5
34.	54,0
35.	64,3
36.	78,8
37.	45,8

38.	81,0
39.	63,1
40.	78,4
41.	50,5
42.	56,9
43.	64,3
44.	75,2
45.	45,8
46.	81,0
47.	63,1
48.	68,4
49.	50,5
50.	56,9
51.	64,3
52.	77,0
53.	45,8
54.	81,0
55.	73,7
56.	65,3
57.	49,5
58.	76,9
59.	64,3
60.	74,1

Мінімальний показник відповідає 43,2, максимальний показник відповідає 81. Результати досліджень наведені в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Показники максимуму та мінімуму для 60 випробуваних за методикою А. Маслоу

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Самоактуалізація	60	43,20	81,00	60,7300	11,34181
Valid N (listwise)	60				

З наведеної таблиці ми наочно бачимо, що максимальний показник відповідає рівню 80, мінімальний показник відповідає позначці 43,05. Зона максимальних виборів відповідає 50-70 балів, середній показник відповідає 60 балам. Нетипових показників немає. Тобто найбільш часта вибори серед випробовуваних відповідає 50-70 балів середня - 60 балів.

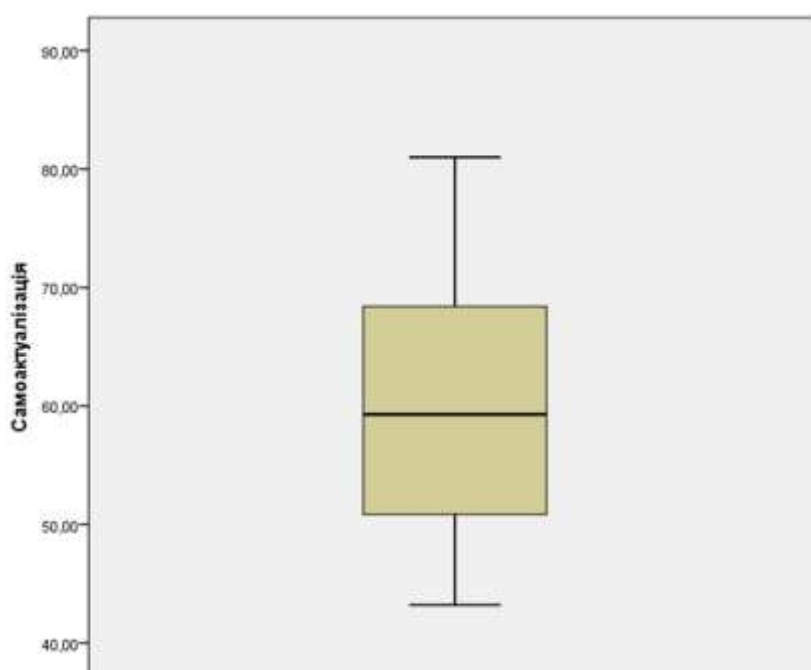

Рис. 2.2. Показники максимуму та мінімуму для 60 випробуваних за методикою А. Маслоу

У таблиці 2.5 наведені результати опитування за методикою Елерса.

Таблиця 2.5

Показники максимуму та мінімуму для 60 випробуваних за методикою Елерса

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Уникнення невдач	3	9,00	70,00	32,6667	32,71595

Valid N (listwise)	3				
--------------------	---	--	--	--	--

На рис. 2.3 подані графічні дані за методикою Елерса.

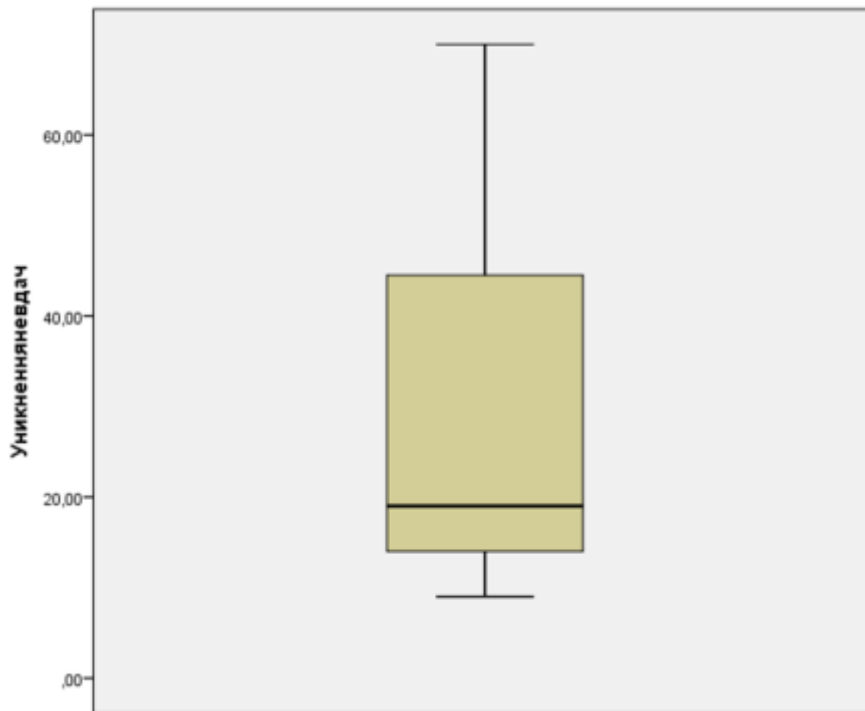

Рис. 2.3. Показники максимуму та мінімуму для 60 випробуваних за методикою Елерса

З даної діаграми ми бачимо, що мінімальний показник відповідає позначці 10,0, максимальний показник відповідає приблизно 70 балів, найбільш часті показники варіюються від 18 до 42 балів, середній показник відповідає 20. нетипових показників немає.

За методикою Елерса ми закодували результати наступним чином

Мотивація до уникнення невдач:

- 2 - 10 балів - 11% від загальної кількості респондентів;
- 11 - 16 балів - 50% від загальної кількості респондентів;
- 17 - 20 балів - 30% від загальної кількості респондентів;
- Понад 20 бал - 9% від загальної кількості респондентів

2) В програмі SPSS ми закодували дані наступним способом:

1. - Від 1 до 10 балів: низька мотивація до успіху;
2. - Від 11 до 16 балів: середній рівень мотивації до успіху;

3. - Від 17 до 20 балів: помірковано високий рівень мотивації;
4. - Понад 20 бали: занадто високий рівень мотивації до успіху

2.3. Аналіз та інтерпретація результатів дослідження

Аналіз результатів за методикою Т. Елерса:

1) Для зручності обробки результатів у статистичному пакеті SPSS ми закодували результати наступним способом:

1. Стать:

- «1» - чоловіча;

- «2» - жіноча;

2. Місце походження:

- «1» - місто;

- «2» - селище міського типу;

- «3» - село.

3. Наявність роботи:

- «1» - так;

- «2» - ні;

4. Праця за фахом:

- «1» - так;

- «2» - ні;

5. Задоволеність матеріальним становищем:

- «1» - Абсолютно не задоволений

- «2» - Не задоволений

- «3» - Частково не задоволений

- «4» - Важко сказати

- «5» - Частково Задоволений

- «6» - Задоволений

- «7» - Абсолютно задоволений

6. Освіта

- «1» - Середня
- «2» - Незакінчена вища
- «3» - Вища
- «4» - 2 вищих

7. Сімейний стан

- «1» - Неодружені
- «2» - В шлюбі
- «3» - Розлучені
- «4» - Інше вказати

8. Діти

- «1» - так;
- «2» - ні;

9. Освіта батька

- Середня
- Незакінчена вища
- Вища
- 2 вищих

10. Освіта матері

- Середня
- Незакінчена вища
- Вища
- 2 вищих

За даними опитування за методиками Елерса ми отримали такі результати:

Мотивація до успіху:

- 1 - 10 балів - 9% від загальної кількості респондентів;
- 11 - 16 балів - 50% від загальної кількості респондентів;
- 17 - 20 балів - 34% від загальної кількості респондентів;
- Понад 21 бал - 7% від загальної кількості респондентів;

Аналіз результатів за методикою Сандри Бем:

1 підгрупа: Андроґінність

2 підгрупа: Фемінність

3 підгрупа: Фемінність

Аналіз результатів за методикою тест САМОАЛ:

1 підгрупа: Середній рівень самоактуалізації. Статистична норма.

2 підгрупа: Високий рівень самоактуалізації. Статистична норма.

3 підгрупа: Високий рівень самоактуалізації. Статистична норма.

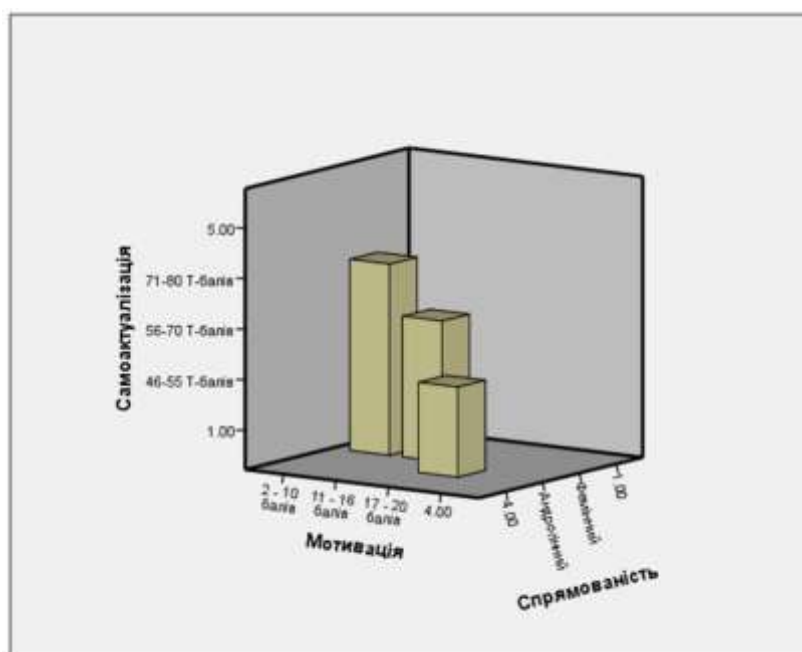

Рис. 2.4. Графічне зображення кореляційного взаємозв'язку між мотивацією, спрямованість та само актуалізацією між 3 групами

В опитуванні приймали участь 60 випробуваних, серед них є люди з різним матеріальним становищем, різним віком, рівнем мотивації, самоактуалізації та до уникнення невдач.

Валідність та надійність результатів забезпечувалася репрезентативністю вибірки та використанням методів математичної статистики SPSS.

При дослідженні рівню кореляції, ми зіставляли середні бали (X) за 3 підгрупами за різними шкалами.

В результаті аналізу ми виявили такі закономірності:

Існує кореляційний взаємозв'язок між середніми показниками самоактуалізації та спрямованістю особистості, який дорівнює 0,967. Кореляція значима на рівні 0,01;

Існує кореляційний взаємозв'язок між середніми показниками мотивації та спрямованістю особистості, який дорівнює 0,967. Кореляція значима на рівні 0,01;

Існує кореляційний взаємозв'язок між середніми показниками мотивації та самоактуалізації особистості, який дорівнює 0,967. Кореляція значима на рівні 0,01;

Висновки до другого розділу. Таким чином, при проведенні даного дослідження ми обрали наступні методики:

1. Тест САМОАЛ
2. Методика діагностики особистості на мотивацію до уникнення невдач Т. Елерса
3. Методика Сандри Бем

В опитуванні приймали участь 60 випробуваних, серед них є люди з різним матеріальним становищем, різним віком, статтю, рівнем мотивації до уникнення невдач.

Валідність та надійність результатів забезпечувалася репрезентативністю вибірки та використанням методів математичної статистики SPSS.

При дослідженні рівню кореляції, ми зіставляли середні бали (X) за 3 підгрупами за різними шкалами.

В результаті аналізу ми виявили такі закономірності:

- Існує кореляційний взаємозв'язок між середніми показниками спрямованості та мотивацією, який дорівнює 0,976. Рівень кореляційної значимості дорівнює 0,003. Кореляція значима на рівні 0,01. Т.я. $0,03 < 0,1$, то кореляція значима.

- Існує кореляційний взаємозв'язок між середніми показниками самоактуалізації та мотивацією, який дорівнює 1,000. Кореляція значима на рівні 0,01; Рівень кореляції дорівнює 0,000. Т.я. $0,000 < 0,01$, то кореляція значима.

- Існує кореляційний взаємозв'язок між середніми показниками спрямованості та самоактуалізації, який дорівнює 0,960. Кореляція значима на рівні 0,01; Т.я. $0,003 < 0,01$, то кореляція значима.

Таким чином, існує кореляційний зв'язок між середніми показниками за 3 підгрупами.

Т.я. $0,003 < 0,01$, то кореляція значима.

Кореляція двостороння, тобто кореляційний зв'язок є, але як саме впливають одні змінні на інші ми не можемо робити висновки.

ВИСНОВКИ

Отже, ми можемо сказати, що завдяки фемінізму змінилося не лише становище жінки у суспільстві але і її становище у самому суспільстві. Подвійна зайнятість, гіпертрофована відповідальність за дітей, заборони на багато престижних видів діяльності, сегрегація в малооплачуваних сферах зайнятості, відчуження від процесу управління на всіх рівнях саме завдяки фемінізму все це поступово відходить у минуле, замінюючись новими структурами які визнають жінку, як особистість, яка здатна не лише бути доглядальницею дітей.

Таким чином, можна прийти до висновку, що жінки все частіше звертаються до ідеології фемінізму, оскільки їхнє нинішнє становище, застарілі традиції і тиск суспільства позбавляють жінку свободи вибору самовизначення, пригнічують в ній прагнення до саморозвитку, а в іншому випадку змушують відмовитися від свого жіночого начала, що в певній мірою позбавляє її відчуття захищеності і підсилює вплив стресових факторів. Ідеологія фемінізму виступає для жінок джерелом змін по відношенню до різних сфер суспільного життя, який зможе врівноважити формувалася роками соціальну несправедливість, переглянути положення жінок щодо їх участі в культурної та інтелектуальної сфері, а також переглянути їх стан в сім'ї та в суспільстві в цілому.

Підтверджується альтернативна теорія нашого дослідження Н(1): Існує кореляційний зв'язок між самоактуалізацією, мотивацією та направленістю випробуваних.

Поділ проведений за віковими критеріями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамс Л. Формирование европейской женщины новой эпохи. 1789-1918. – М.: ВШЭ, 2011. – 408 с.
2. Адлер А. О невротическом характере / А. Адлер. – СПб.: АСТ, 1997. – 388 с
3. Айзенштейн З. Экспортный феминизм Севера и Запада / З. Айзенштейн // Тендерные исследования. - 1998. - № 1. - С. 9-34.
4. Баррі П. Феміністична критика / П. Баррі // Паррі П. Вступ до теорії: літературознавство та культурологія / П. Баррі; [пер. з англ. О. Погинайко]. - К. : Смолоскип, 2008. - С. 147-149
5. Блейхер В. М., Крук И. В. Толковый словарь психологических терминов. – Воронеж: НПО «МОДЭК», 1995. – 412 с.
6. Бовуар С. Второй пол / С. Бовуар – М.: Прогресс, 1998. – 928 с.
7. Брандт Г.А. Философская антропология феминизма. Природа женщины / Г.А. Брандт. - СПб. : Алетейя, 2006. - 160 с.
8. Воронина О.А. Платон и феминизм (научно-аналитический обзор) / О.А. Воронина // Феминизм: перспективы социального знания / [отв. ред. О. А. Воронина]. - М. : ИФ РАН-ИНИОН, 1992. - С. 56-76.
9. Тендерные аспекты политической социологии : учеб. пособ. / [под ред. С.Г. Айвазовой, О.А. Хасбулатовой]. - М. : РОССПЭН, 2004. - 264 с.
10. Гидденс Э. Социология / Э. Гидденс; [пер. с англ. ; науч. ред. В.А. Ядов ; общ. ред. Л.С. Гурьевой, Л.Н. Посилевича]. - М. : Эдиториал УРСС, 1999. - 703 с.
11. Доронина Т.А. Тендерное направление в литературоведении: теоретико-методологические основы и практика интерпретаций [Электронный ресурс] / Т.А. Доронина. - Режим доступа:

<http://gender.ru/pages/resources/catalogue/index.php?prgid=71&id=2&subid=2#H003>.

12. Жеребкина И. Субъективность и тендер: тендерная теория субъекта в современной философской антропологии / И. Жеребкина. - СПб. : Алетейя, 2007. - 312 с. - (Тендерные исследования).

13. Зборовська Н. Феміністичні роздуми на карнавалі мертвих поцілунків / Н. Зборовська, М. Ільницька. - Л.: Літопис, 1999. - 336 с.

14. Зборовська Н.В. Психологія і літературознавство / Н. Зборовська. - К. : Академвидав, 2003. - 392 с.

15. Иванов М. «Жіноче письмо» як естетичний та соціолінгвістичний феномен / М.Іванов // науковий журнал / за ред. Н. Сидоренко, В. Садівничого ; Сумський державний університет ; Інститут журналістики КНУ імені Тараса Шевченка. – Суми ; Київ, 2017. – Вип. 2 (24). – С. 66 – 75.

16. Кісь О. Дефініції фемінізму / О. Кісь // Гендерні студії: «Незалежний культурологічний часопис». - 2000. - Число 17. - С. 14-21.

17. Коллонтай А. М., Цеткин К. Чего хотят женщины. – М.: АЛГОРИТМ, 2014. – 240 с.

18. Куприн А.И. Гранатовый браслет/А.И. Куприн // Куприн А.И. Олеся. Поединок. Гранатовый браслет / А.И. Куприн. - Сыктывкар : Коми книжное изд., 1983. - С. 283-327.

19. Лабутина Т.Л. Английская революция и феминизм /Т.Л. Лабутина // Переходные эпохи в социальном измерении: История и современность / [отв. ред. В.Л. Мальков]. - М. : Наука, 2003. - С. 153-172.

20. Липовская О.Г. Вторая волна феминизма/ О.Г. Липовская // Словарь тендерных терминов / [под ред. А.А. Денисовой]. - М. : Информация XXI век, 2002. - С. 19.

21. Мартынов, Б.В. Самоактуализация человека: обновляющееся понимание в изменяющихся условиях [Текст] / Б.В. Мартынов. – Ростов н/Д: Ростиздат, 2005. – 170 с.

22. Милль Дж. С. О подчинении женщин / Дж. С. Милль – М.: РИПОЛ КЛАССИК, 2019. – 303 с.
23. Павличко С. Фемінізм / С. Павличко. - К. : Основи, 2002. - 322 с.
24. Плахотник О. Постсоветский феминизм: украинский вариант / О. Плахотник // Тендерные исследования. - 2008. - №17. - С.183-198.
25. Романюк, А. Політична доктрина фемінізму у ХХ ст. [Текст] / А. Романюк // Науковий вісник Ужгородського університету : Серія: Політологія. Соціологія. Філософія / редкол.: М. Вегеш (гол. ред.), В. Андрущенко, О. Бабкіна та ін. – Ужгород : Видавництво УжНУ «Говерла», 2009. – Вип. 13. – С. 334 – 350.
26. Рубанцова Т.А. Философия феминизма и культура / Т.А. Рубанцова // Вестник Омского университета. - Омск : Омский гос. ун-т, 1998.-Вып. 4.-С. 35-38.
27. Сидорчук М. С. Теоретичні основи дослідження проблеми самоактуалізації особистості / М. С. Сидорчук // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка / За ред. Л.П. Мельник, В.І. Співака. – Вип. XXV. Серія: соціально-педагогічна. – Кам'янець-Подільський: Медобори-2006, 2015. – С 173 – 185.
28. Теория и методология тендерных исследований : курс лекций / [под общ. ред. О.А. Ворониной]. - М. : МЦГИ - МВШСЭН - МФФ, 2001.-416 с.
29. Шовалтер Е. Феміністична критика у пущі / Е. Шовалтер // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ століття: Слово, Знак, Дискурс / [упоряд. М. Зубрицька]. - Л. : Літопис, 2002. - С. 680-699.
30. Abraj J. Feminism in the French Revolution [Electronic resource] / J. Abraj // The American Historical Review. - Vol. 80. - №. 1. - Feb. 1975. - P. 43-62. - Mode of access: <http://www.jstor.org/stable/1859051>.
31. Akkerman T. Introduction: Feminism in European History / T. Akkerman, S. Stuurman // Perspectives on Feminist Political Thought in European

History: From the Middle Ages to the Present / [ed. by T. Akkerman, S. Stuurman], - N. Y. : Routledge, 1998. - P. 1-33.

32. Bluestone N.H. Women and the Ideal Society: Plato's Republic and Modern Myths of Gender/ N.H. Bluestone. - Amherst: University of Massachusetts Press, 1987. - 238 p.

33. Faure C. La naissance d'un anachronisme: «le féminisme pendant la Revolution française» [Electronic resource] / C. Faure // Annales historiques de la Revolution française. - № 344. - Avril-Juin 2006. - Mode of access: <http://ahrf.revues.org/document6433.html>.

34. Fourier Ch. Theorie des quatre mouvements et des destinees generates: prospectus et annonce de la decouverte [Electronic resource] / Ch. Fourier // Oeuvres completes de Charles Fourier. - P.: Bureaux de la Phalange, 1841,- V. 1. - 484 p. - Mode of access: <http://books.google.com.ua/books?id=HoEPAAAAQAAJ&pg=PP7&dq=Fourier+Ch.+Theorie+des+quatre+s+mouvement>.

35. Fraisse G. Droit naturel et question de l'origine dans la pensee feministe du 19-e siecle / G. Fraisse // Strategies des femmes. - Paris : Tierce, 1984.-P. 375-390.

36. Gallagher S.V.Z. Feminist Literary Criticism: A Chorus of Ethical Voices / S.V.Z. Gallagher // Contemporary literary theory: A Christian appraisal / [ed. by C. Walhout, L. Ryken], - Grand Rapids : W.B. Eerdmans Publishing Co., 1991.-P. 231-251.

37. Greene G. Feminist Scholarship and the Social Construction of Woman / G. Greene, C. Kahn // Making a difference: Feminist Literary Criticism. - L. : Methuen, 1985. - 273 p.

38. Tuttle L. Encyclopedia of Feminism / L. Tuttle. – Harlow : Longman, 1986. – 399 p.